

Tartışma

CAN YÜZER (TMMOB)

İOTlara geldiğinde dünya bato üretiminin tüketimin gerisinde kaldığı görülmektedir. (1979 da dünya bakar üretimi 500 milyon ton'dur)

Bu nedenle dünyada bakır fiyatları hızla artmaktadır. Önümüzdeki yıllarda bakır dünyada oldukça önem kazanacaktır. Çünkü dünya stokları ilk defa 1970'a geldiğinde sıfır düzeyine inmiştir. Bu nedenle Türkiye'nin bakır ihtiyacını dışarıdan karşılaması da mümkün değildir.

Bugün ülkemizdeki bakır Üretimini yapısına bakıldığında blister aşamasına kadar üretim kamu kuruluşlarınca yapılmaktadır. Rafinasyon aşaması ise özel sektöre bırakılmıştır. Bu durum kamu kuruluşlarının asli görevinin özel sektöre rant aktarması olduğunu ortaya koymaktadır.

çünkü 200 Tl/kg olan blister başör rafinasyon işleminden sonra 350-400 Tl/kg olmaktadır. Bu örnek özel sektöre nasıl kaynak aktırıldığını göstermesi bakımından çarpıcıdır.

Çözüm önerileri

- 1 — Bakır ana planı bir an önce yapılmalıdır.
- 2 — Neyin, ne zaman, nasıl üretileceği belli olmadan bir bakır politikası izlemek sakıncalıdır.
- 3 — Bugün yaşadığımız sorunlar ülkemizin, dir bakır politikasının olmamasından doğan sorunlardır.
- 4 — Kullanılan veya kullanılmıcaıfc teknolojilerde çevre kirlenmesi sorunu gözardı edilmemelidir,
- 5 — Bakır konusunda' aramadan * nihai Ürüne kadar ülke şartlarına uygun çözümler ancak Türk mühendis ve

mimarlarının görüş ve sorumluluğunda olmalıdır.

- 6 — Tüm yeraltı kaynakları halkındır ilkesi hayata geçirilmelidir.

YALÇIN TOK (ETİBANK)

Bakır madenciliğimizin sorunlarını şöyle Özetleyebiliriz.

Herşeyden önce Ergani ve Murgui tesisleri oldukça eski tesislerdir. Bu tesislerin bazı üniteleri 30-40 yaşındadır. Bu nedenle bu tesislerde üretim yapmanın zorlukları ortadadır.

Yedek parça ve kaliteli enerji sorunu üretimi direk etkilemektedir. Milyonlarca dolar ihracat yapan Stibank bdrkaçyüz, t/in lirahk bir transfer yapamazken özel sektörün yedek parça transferlerini hiç beklemeksizin dışarıdan getirme kolaylıkları sağlanmaktadır. Birkaç yüzbin liralık yedek parça transferini zamanında yapılamadığı İçin üretim zaman zaman durmaktadır. Oysa Özel sektörün böyle bir sorunu olsa, hergün gazetelere sekiz sütun Üzerine manşet atılır.

KBİ ve Etibank'ın tekeiden yönetilmesi zorunludur.

Öte yandan teknik elemanların doğuda çalışmalarını Özendirici hiçbir çalışma olmadığı gibi buralardaki deneyimli yöneticüerae bir tafcım.dış etki grublarının istemleri doğrultusunda kolayca değiştirilmektedir.

Çözüm önerileri

- 1 — Bakır Üretimini hamallhım yapan KİT'ler bu hamallıktan totuhnafcdır.
- 2 .Maliyetin en büyük kısmını oluşturan maden işletmeciliği, zeng4nleş«tlrme, izabe tesislerine devlet mil-

yarlarca Tİ. yatıran yaparken, devletin ürettiği 'blister bakırın rafinasyonuTü gerçekleştiren ve çok büyük kârlar eden özel sektör neden bakır madencilif inhi dşletme, zenginleştirme ve izaha tesisleri alanına beş kuruluşluk yatırım yapmamaktadır.

- 3 — KBt ve Etibank en kısa zamanda tek elden yönetilmelidir.
- 4 — Doğ u'da tecrübeli teknik elemanların hizmet vermeleri için gerekli önlemler alınmalıdır.
- 5 ~ Yedek parça ve kaliteli enerji sorunu çözülmeli.
- 6 — Çalışanların iç güvenliği sorunu halledilmelidir.

EHDEM UYSAL (KBt - SAMSUN)

Bugün ülkemizin 68 bin ton/yü'hk bakır izabe kapasitesi mevcuttur. Ama ne yazık ki bu kapasiteyi besleyecek ne Üretim&mâz ne de zenginleştirme tesislerimiz vardır.

Türkiye'de kurulu izabe tesislerinin ihtiyacı olan konsantreleri üretecek zenginleştirme (konsantrasyon) tesisleri olmadığı için izabe tesislerinin de beklenen oranda üretim yapması mümkün olmamıştır. Bugün yeni bakır yataklarının aranıp bulunmasından önce mevcut yatakların teknolojik sorunlarının çözümlenmesi en önemli sorun olarak önümüzde durmaktadır.

Kl&t'nin bir sene sonra yapacağı üretimi bir sene öncesinden tahmin edilememiş veya tahmin ettirilmemiştir! (Etibank'm durumu da bundan farklı değildir.)

K®t 25 bin ton/yıl blister bakır üreteceğim diye yola çıkmıştır ama ürettiği miktar 12^13 bin ton'u geçememiştir. Bugün izabe tesislerimizin düşük kapasite ile çalışmasının nedenleri arasında hammadde sorunundan başka 'bu tesislerin yedek parça bakımından dışa bağımlı olmaları yatmaktadır.

Çözüm Önerileri olarak

- 1 — Uzun dönem için, bakır ana planı yeniden hazırlanmalıdır.
- 2 - ^ Zenginleştirme tesislerini en kısa zamanda devreye sokmamız gerekir.
- 3 — Blister safhasından nihai ürün safhasına geçmeliyiz. (işin hamallığını yapan Kit'ler karlı kısmını da yapabilir)
- 4 — KBt - Etibank ayırımı ortadan kaldırılmalıdır.
- 5 — üniversite sanayi arasında ilişkiler kurulmalıdır.
6. - ^ Personel istihdam ve işgüvenHği sorunlarına kalıcı çözümler getirilmelidir.

YDüMAZ ALTUĞ (MTA)

MBA'nın görevi kuruluş kanununda belirtildiği gibi Türkiye'deki madenlerin araranası ve araştırımasıdır. Bugüne kadar MTA'ca yapılan çalışmalar sonucu üükemtaîn bakır ihtiyacını 15 sene karşılayacak bir potansiyel saptanmıştır. Ancak sorun bulunan bu yatakların teknolojik sorunlarının bir an öncç çözülmesidir. Bu nedenle 'butunan madenlerin teknolojik ve fizibilite çalışmalarının mutlaka MTA'ca yapılması ve geliştirilmesi zorludur.

MTA'nın olanakları gerek arama gerekse teknolojik ve fizibilite çalışmaları için yeterli düzeydedir.

Çözüm Önerileri

- 1 — Teknik elemanların, ekonomik sorunlarına çözüm getirilmelidir.
- 2 — Saptanan potansiyellerin devreye girebilmesi için teknolojik araştırmaların yapılması gerekir.
- 3 — MTA Enstitüsüne sadece maden arayan bir kuruluş gözüyle bakmak yanlıktır. MTA ülkemiz madenlerinin teknolojik ve fizibilite çalışmalarını yapabilecek tek kuruluştur.

İSMET GARİPAĞAOĞLU (SANAYİ ve TİCARET ODALARI BİRLİĞİ)

Bakır madenciligimiBin soranlarım kavramak için Tttrlâyetain Danadaki bakır potansiyeline göre yerini belirtmemizde yarar vardır.

Dünyanın bilinen ekonomik bakır potansiyeli 445 milyon ton metal'e eşdeğer olup yıllık bakır üretimi 8 milyon *ton'éwr*. Türkiyenin bilinen ekonomik bakır potansiyeli 2,8 milyon ton metal'e eşdeğer olup yıllık üretimimiz ancak 26 bin ton/yıl blister'e eşdeğerdir.

Sonuç olarak dünya'da mevcut potansiyelin % 2'si oranında metal Üretimi yapılmadadır. Bu orana •göre Türkiye 50 bin ton/yıl metal üretmesi gerekirken bugün bu rakam 25 'bin ton/yırdar. Yani yarı yarıyadır.

Türkiye'de bakır, demir, petrol devletin tekindedir. Bu nedenle bu alandaki üretim düşüklüğü nedeniyle özel sektörü suçlamamız sektör açısından doğru değildir. Bakır sorunu herşeyden önce bir parasal sorundur. Yatırımlara kaynak yaratma sorunu kavranmadan Türkiye'nin bakır sektörünün içinde -bulunduğu durumu anlamak mümkün değildir.

1978 yılında 86 milyar TL. kamu tasarru-fa öngortHtnüsken bu miktar ancak 46 milyar TL. olarak gerçekleşmiştir. Dolayısıyla gerigne kalan 40 m%ar TL. Merkez Bankasında bankonot basılarak karşılanmıştır. 1979 yılının ilk 10 ayında basılan bantaıot *miktarı* ise 100 milyar TL. dir. Bütün bu rakamlardan da anlaşılacağı gibi kamu kuruluşları Türk ekonomisini gittikçe tehdit eden devlet niteliğine gelmiştir. Bunun Önüne geçmemiz gerekir, üretimden daha fazlasını dağıtmak mümkün değildir. Oysa bütün siyasî kadrolar işçi ve sendikalara yaranmak için şirin gözükmetedirler, işçilere verilen fazla paralar 40 milyon vatandaşın cebinden alınan paralardır. Bu durum enflasyonu doğurmaktadır. Enflasyon en zengin ve en fakire zaruri ihtiyaçlarından aynı miktarda etkilemektedir.

Çözüm önerileri olarak

- 1 — KiT'lerdeki her kademedeki yönetici eleman fazlalığı giderilmelidir.
- 2 — Bir bakır enstitüsü kurularak her türlü çalışmalar tek elden yürütülmelidir.
- 3 — Siyasal tercihler bir kenara bırakılarak ekonomik kaynaklardan azami derecede faydalanmaya bakılmamalıdır.